

Praktijkbeschrijvingen van samenwerkingen tussen onderwijs en zorg

Kinderen in de vrouwenopvang

Eindrapport

Oudlaan 4
3515 GA Utrecht

Postbus 9696
3506 GR Utrecht

T 088 102 09 10
E samenwerken@qconsultzorg.nl
I www.qconsultzorg.nl

Onderdeel van CQT Zorg & Gezondheid

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

25 juni 2019
Sanne Lubbers
Henrike Berghuis
Juliëtte Velu
Marlou van Broekhoven
Liesbeth van Oostenbrugge

Inhoudsopgave

1.	Inleiding en doel	3
1.1	Leeswijzer	4
1.2	Totstandkoming	4
2.	De behoefte van kinderen en moeders in de opvang	5
3.	Invulling geven aan de behoefte van kinderen en moeders door opvang en school	7
3.1	Praktijkbeschrijving: snelle toegang in de wijk	7
3.2	Praktijkbeschrijving: ondersteuning vanuit opvang en op school	13
3.3	Praktijkbeschrijving: onderwijs in de opvang	19
4.	Algemene bevindingen	25
5.	Bijlage	29
5.1	Interviewvragen	29

1. Inleiding en doel

Voor kinderen is het een zeer ingrijpende ervaring als zij samen met (een van) hun ouders terechtkomen in een locatie voor vrouwenopvang of maatschappelijke opvang. Doorgaans is de aanleiding al ingrijpend, maar ook het vertrek uit het eigen huis en het verblijf in een opvangorganisatie heeft een forse impact. De sector heeft in de afgelopen jaren steeds meer aandacht gekregen voor kinderen en jongeren in de opvang als zelfstandige individuen met een eigen individuele hulpvraag. Maar er is meer nodig. Op 2 juli 2018 is in een bestuurlijk overleg over kinderen in de opvang besloten een normenkader voor kinderen in de vrouwenopvang en de maatschappelijke opvang te ontwikkelen. Aanleiding vormde de 'Eindrapportage Lenferink over kinderen in de maatschappelijke- en de vrouwenopvang', waaruit onder andere blijkt dat niet helder is wat wordt verstaan onder 'goede opvang' van kinderen in de opvang. Recentelijk is een dergelijk normenkader voor kinderen in de vrouwenopvang opgesteld, met focus op acute veiligheid, risicogestuurde zorg en herstelgerichte zorg voor kinderen in alle vormen van intramurale opvang met aandacht voor alle levensgebieden. Tevens is er een advies opgesteld voor het ontwikkelen van een dergelijk normenkader voor kinderen in de maatschappelijke opvang.

Parallel aan bovenstaande ontwikkelingen is in het afgelopen jaar de Motie van den Hul aangenomen waarin aandacht wordt gevraagd voor het belang van passend onderwijs in de vrouwenopvang en in het bijzonder voor het ontbreken van een standaardsamenwerking tussen de opvang en het onderwijs. Hierbij zal worden gekeken hoe het onderwijs voor deze kinderen in de opvang beter vormgegeven kan worden en wat daarvoor nodig is, zodat passende onderwijs-zorgarrangementen voor kinderen in de vrouwenopvang georganiseerd kunnen worden. Ieder kind heeft immers recht op onderwijs.

Het ministerie van VWS wil de motie uitvoeren en heeft Q-Consult Zorg opdracht gegeven te onderzoeken wat er aanvullend op de ontwikkeling van een normenkader voor kinderen in de vrouwenopvang nodig is om in de motie te voorzien. Uitgangspunt daarbij is dat onderwijs een basisvoorziening voor kinderen is en dat extra onderwijsondersteuning met of zonder jeugdhulp/zorg daarbij nodig kan zijn.

De motie betreft kinderen die verblijven in een locatie voor vrouwenopvang.

Geconstateerd wordt dat er geen standaardsamenwerking is tussen opvang en onderwijs. Wel zijn er goede voorbeelden bekend. Met de motie verzoekt de Tweede Kamer de regering:

- te verkennen of en hoe onderwijs aan kinderen in de vrouwenopvang vormgegeven kan worden;
- welke samenwerking tussen opvangorganisaties en het onderwijs nodig en mogelijk zijn.

Doel van de motie is het stimuleren van passende onderwijs-

Motie van den Hul

*"De Kamer, gehoord de beraadslaging, overwegende dat passend onderwijs van groot belang is voor kinderen in de vrouwenopvang; constaterende dat er goede voorbeelden bestaan waarbij dit intramuraal geboden wordt, maar dat er nog geen standaardsamenwerking is tussen opvang en onderwijs; verzoekt de regering om te verkennen of en hoe onderwijs aan deze kinderen vormgegeven kan worden en welke samenwerking tussen opvanglocaties en het onderwijs daarbij nodig en mogelijk is, teneinde een passend onderwijszorgarrangement te stimuleren; verzoekt de regering voorts, de Kamer voor 1 november 2018 over de mogelijkheden te informeren, en gaat over tot de orde van de dag.
Van den Hul"*

-kamerstuk 31497-264 's-Gravenhage 2018-

zorgarrangementen voor kinderen in de vrouwenopvang. De motie ligt op het snijvlak van het beleid van het ministerie van VWS en het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW). In de voortgangsrapportage 'Beschermd wonen en Maatschappelijke opvang' van 17 december 2018 is aangegeven dat deze motie zal worden meegenomen in de lopende gesprekken van het ministerie van VWS en OCW met onder andere de Federatie Opvang en gemeenten. Ook heeft minister De Jonge recentelijk in het Algemeen Overleg 'Passend Onderwijs' aangegeven de Tweede Kamer in de voortgangsrapportage 'Beschermd wonen en Maatschappelijke opvang' die voor het zomerreces uitkomt, nader te informeren over de uitvoering van de motie.

Doel van deze rapportage is het inspireren van en het bieden van handvatten om samenwerking tussen onderwijs en zorg vorm te geven. Doelgroep zijn alle partijen die betrokken zijn bij het naar school gaan van kinderen in de vrouwenopvang. Dit zijn onder andere: opvangorganisaties, scholen, samenwerkingsverbanden (SWV's), gemeenten, leerplichtambtenaren, jeugdzorg en jeugdhulporganisaties. Met een SWV wordt bedoeld: de regionale samenwerkingsverbanden van scholen in het primair of voortgezet onderwijs die samen verantwoordelijk zijn voor het realiseren van passend onderwijs.

1.1 Leeswijzer

Deze rapportage bevat de volgende onderdelen:

- een beschrijving van wat moeders in de vrouwenopvang belangrijk vinden voor hun kinderen;
- illustrerende quotes beschreven vanuit het perspectief van het kind, de ouder(s), de opvangorganisatie en de school;
- drie uitgewerkte inspirerende praktijkbeschrijvingen voor het basisonderwijs waarin is uitgewerkt hoe onderwijs aan kinderen in de vrouwenopvang vormgegeven kan worden;
- aanbevelingen om de werkwijze van de praktijkbeschrijvingen nog verder te verbeteren met daarbij specifiek aandacht voor de samenwerking tussen opvangorganisaties en het onderwijs;
- een beschouwing met bevindingen en aanbevelingen voor vervolg die landelijk opgepakt kunnen worden.

1.2 Totstandkoming

De uitwerking van de praktijkbeschrijvingen is tot stand gekomen in nauwe samenwerking met relevante partijen. Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en de Federatie Opvang zijn belangrijke stakeholders als het gaat om kwaliteit van zorg voor kinderen in de vrouwenopvang. Zij zijn daarom nauw betrokken bij de ontwikkeling van dit rapport. Het ministerie van VWS en OCW zijn gezamenlijk opdrachtgever. Q-Consult Zorg heeft de praktijkbeschrijvingen uitgewerkt. Bij de slotbijeenkomst ter bespreking van de resultaten van het onderzoek was het Nederlands Jeugd Instituut (NJI) aanwezig. Het eindrapport is ter consultatie voorgelegd aan geïnterviewden en getoetst op herkenbaarheid bij een klankbordgroep van samenwerkingsverbanden en opvangorganisaties.

In totaal zijn drie praktijkbeschrijvingen uitgewerkt. Deze zijn uitgewerkt op organisatieniveau. Het betreft dus geen klantcasussen. Centraal in de uitwerking van de praktijkbeschrijvingen staat de samenwerking tussen onderwijs en zorg. Er is aandacht voor succesfactoren en verbeterpunten. In de samenwerking worden drie niveaus onderscheiden:

1. Gezin/microniveau Kind en ouder

2. Organisatie/mesoniveau	Opvang en onderwijs
3. Systeem/macroniveau	SWV's en gemeente

De voorbeelden zijn primair gericht op basisonderwijs (BO of SBO). Reden is dat de meeste kinderen die met hun moeders in de opvang terechtkomen de basisschoolleeftijd hebben. Bij de selectie van de praktijkbeschrijvingen is gekozen voor twee voorbeelden waarbij de hulp gekoppeld is aan school. Het punt van uitdaging is immers dat kinderen in de opvang regulier naar school gaan, indien de veiligheid het toelaat. Indien er sprake is van acuut onveilige zowel als structureel onveilige situaties, kunnen kinderen in de opvang niet naar school. In een van de praktijkbeschrijvingen is onderwijs dan ook vormgegeven binnen de opvang.

Voor het in kaart brengen van de voorbeelden zijn documenten geanalyseerd (indien beschikbaar). Daarnaast zijn verschillende stakeholders geïnterviewd, zoals weergegeven in Tabel 1. Er zijn in totaal 15 betrokkenen geïnterviewd bij drie praktijkbeschrijvingen op het gebied van samenwerking tussen onderwijs en zorg voor kinderen in de vrouwenopvang. De interviewvragen zijn opgenomen in de bijlage. Twee interviews waren duo-interviews. Voor de rapportage zijn de praktijkbeschrijvingen geanonimiseerd.

Tabel 1 Overzicht van geïnterviewde partijen per praktijkbeschrijving. XX betekent een duo-interview

Geïnterviewde partij:	Praktijkbeschrijving A	Praktijkbeschrijving B	Praktijkbeschrijving C
Opvangorganisatie	x	x	x
Gemeente			xx
School	x	xx	x
Opvangklas			x
SWV	x		x
Ouder(s) of jongere/kind (ervaringsdeskundige)	x	x	x

2. De behoefte van kinderen en moeders in de opvang

Kinderen die met hun moeder in de vrouwenopvang wonen, hebben geen gemakkelijke positie. Ze hebben alles achter zich moeten laten. En na het geweld en de onveiligheid thuis, moeten ze zich redden in een nieuwe omgeving, tussen nieuwe mensen. De sector heeft in de afgelopen jaren steeds meer aandacht gekregen voor kinderen en jongeren in de opvang als zelfstandige individuen met een eigen individuele hulpvraag. Figuur 1 geeft weer wat kinderen gericht op school belangrijk vinden als zij met hun moeder in de opvang verblijven en wat moeders belangrijk vinden voor hun kinderen.

Moeders vinden het belangrijk dat er geluisterd wordt naar het kind. Wat kinderen zelf belangrijk vinden is eerder onderzocht.¹ Kinderen hebben behoefte aan een rustige plek, om huiswerk te maken en te kunnen leren. Toegang tot up-to-date computers en een wifi-verbinding is belangrijk, niet alleen voor contact met vrienden en familie, maar ook voor school. Jongeren willen persoonlijke begeleiding, met iemand kunnen praten over wat zij hebben meegemaakt en wat zij nodig hebben.

Figuur 1 Elementen die moeders belangrijk vinden voor hun kinderen

Daarnaast vinden moeders het belangrijk dat hun kinderen veilig zijn. Dit is vooral in de eerste fase een essentieel vraagstuk. Quote moeder: *"Na een lange periode van huiselijk geweld, besloot ik dat het niet langer ging en vluchtte ik met mijn twee jongste kinderen."*

In sommige gevallen is er sprake van acute dreiging en ernstige veiligheidsproblemen, 'code rood', dit houdt in dat moeder en kind(eren) binnen moeten blijven. Kinderen kunnen dan niet naar school. Geïnterviewde moeders geven aan dat er ook in de situatie van 'code rood' onderwijs mogelijk moet zijn. *"We kregen als gezin 'code rood' en verbleven vervolgens drie dagen op een crisislocatie, maar 'code rood' was acht weken van kracht. Het ergste vond ik dat er niets voor de kinderen was om te doen in die periode."*

Moeders geven aan dat zij waarde hechten aan het snel op school plaatsen van hun kind. Een normale dagelijkse structuur door middel van een schoolritme is prettig voor de kinderen. *"Inmiddels doen de kinderen het gelukkig goed op school en vinden ze het leuk om naar school te gaan."*

Moeders vinden het belangrijk dat de kinderen zo snel mogelijk een normaal leven leiden met ritme en structuur. Zo vertelt een moeder over de periode 'code rood': *"Ik zag het gedrag van mijn kinderen veranderen, door het veranderen van de structuur van de dag; we konden niet naar buiten, mochten niet bellen. We konden niets! De kinderen werden agressief (boos, trappen) naar elkaar toe en ikzelf voelde mij niet veilig en heel afhankelijk van anderen."* *"Als moeder vind ik het belangrijk dat ze meedoen aan de dagelijkse structuur, zoals sportdag en zwemles."*

"De 'code groen' staat voor veilig: er zijn geen bijzonderheden ten aanzien van de veiligheid van de cliënt. De 'code oranje' betekent dat er geen acute dreiging is, maar dat er wel sprake is van een veiligheidsprobleem. De 'code rood' betekent dat er een ernstig veiligheidsprobleem is en dat de cliënt absoluut een veilige en geheime plek nodig heeft."

- Verwey-Jonker Instituut, Federatie Opvang, Handleiding bij het instrument voor risicoscreening in de vrouwenopvang 2007-

Ook geven de moeders aan dat het voor het kind belangrijk is om met leeftijdsgenoten om te gaan, zo kunnen zij daadwerkelijk meedoen met de sociale interacties. *"Mijn zoon van 8 heeft moeite met verbinding zoeken met andere mensen."*

Tot slot geven moeders aan dat zij het belangrijk vinden dat hun kind les krijgt op het eigen niveau. Alleen toegang tot school is niet voldoende, het moet ook passen. *"Mijn zoon is 8 jaar oud en is nu in groep 2"*

¹ De Jongeren voor een Veilige Toekomst wonen in de vrouwenopvang en maatschappelijke opvang of hebben er gewoond. Zij hebben een kleinschalig onderzoek gedaan onder jongeren in de opvang in Nederland en de belangrijkste punten samengevat, www.veiligetoekomst.nl.

geplaatst omdat hij niet kan schrijven.

Ik vind het heel vervelend dat hij bij de kleuters zit, hij begint nu ook kleutergedrag te vertonen zoals duimen."

3. Invulling geven aan de behoefte van kinderen en moeders door opvang en school

In voorliggend hoofdstuk zijn een drietal praktijkbeschrijvingen uitgewerkt waarin aangegeven wordt hoe opvangorganisaties en scholen invulling geven aan de behoefte van kinderen en moeders. Elke praktijkbeschrijving is als volgt opgebouwd: als eerste wordt de achtergrond en het doel van de samenwerking toegelicht. Vervolgens is de samenwerking uitgewerkt in een stroomschema, met tekstuele toelichting. Deze samenwerking is verder geconcretiseerd volgens drie niveaus: namelijk op microniveau (nl. gezin), op mesoniveau (opvang en onderwijs) en op macroniveau (systeem). Vervolgens zijn de succesfactoren en de verbeterpunten per samenwerking beschreven.

3.1 Praktijkbeschrijving: snelle toegang in de wijk

Deze paragraaf beschrijft de praktijk van een opvangorganisatie en een stichting voor basisonderwijs en S(B)O.

Achtergrondgegevens

De opvangorganisatie werkt in meerdere regio's die aangestuurd worden uit enkele centrumgemeenten. De centrumgemeenten werken nauw samen met regiogemeenten.

De opvangorganisatie is gelegen in een wijk met een ontwikkelopgave (krachtwijk) in een stedelijke omgeving in een middelgrote gemeente.

De opvangorganisatie biedt noodopvang (maximaal drie nachten buiten kantoortijden), crisisopvang, waar uitgebreide analyse plaatsvindt (maximaal 4 tot 6 weken) en opvang. De organisatie heeft 19 plaatsen beschikbaar ten behoeve van opvang. Gezinnen verblijven gemiddeld zes maanden in de opvang. Op dit moment (juni 2019) verblijven er 14 gezinnen in de opvang. Onder deze gezinnen zijn 21 schoolgaande kinderen. Daarvan zijn er 6 kinderen in de leeftijdscategorie van 0-4 jaar, 13 kinderen in de leeftijdscategorie van 4-12 jaar, 5 kinderen in de leeftijdscategorie van 13-18 jaar en 2 kinderen in het speciaal onderwijs. Zie ook Tabel 2.

Tabel 2 Aantal plaatsen, gezinnen en kinderen in de opvangorganisatie van deze praktijkbeschrijving in 2019

2019	Aantal
Totaal aantal plaatsen	19
Gemiddelde verblijfsduur (maanden)	3-6
Aantal gezinnen	14
Aantal kinderen	26

De stichting voor basisonderwijs en S(B)O waarmee de opvangorganisatie samenwerkt omvat 31 scholen voor basisonderwijs, speciaal basisonderwijs en speciaal onderwijs in één gemeente en één centrumgemeente. In totaal gaan hier ongeveer 8.400 leerlingen naar school en werken ongeveer 850 medewerkers. De stichting streeft naar optimale kwaliteit, onderwijs op maat voor alle kinderen,

professionele medewerkers en organisatie(s), ouders als educatieve partners en de ontwikkeling naar brede scholen en Integrale Kindcentra.

Kern en doel van samenwerking

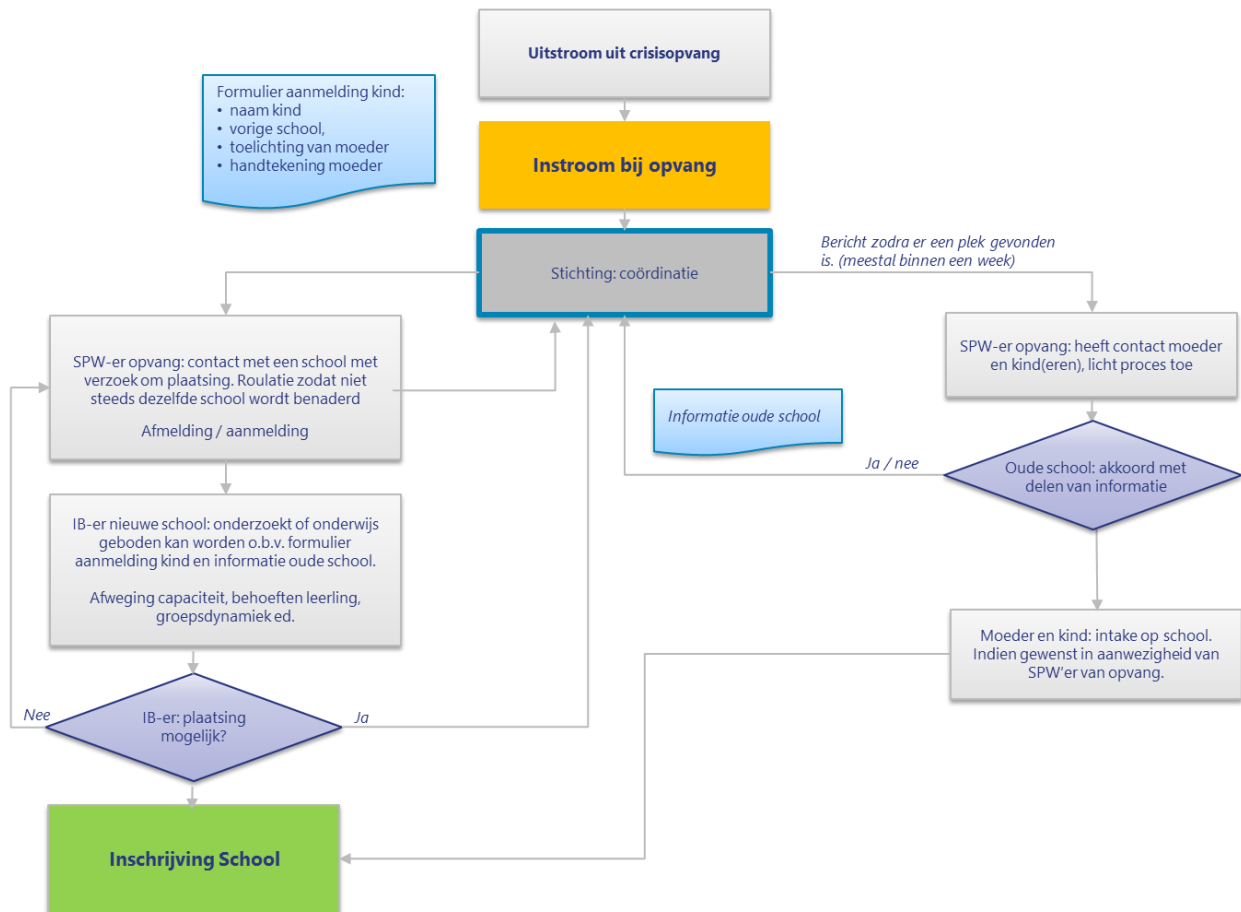
De stichting verantwoordelijk voor de coördinatie van kinderen van de opvang naar school. De stichting voert deze coördinatie ook uit. Dit betekent concreet dat de stichting zorgt voor een snelle toeleiding van kinderen in de opvang naar scholen in de wijk. Het doel van de samenwerking tussen de stichting en de opvangorganisatie is om kinderen die uit de crisisopvang komen snel te plaatsen, verdeeld over verschillende scholen in de wijk.

Aanleiding voor de samenwerking

Voor moeders met kinderen in de vrouwenopvang was het moeilijk om hun kind onder te brengen bij een school; dit proces verliep moeizaam. De opvangorganisatie probeerde de moeders hierin te begeleiden. Voor het bestaan van de samenwerking werd de plaatsing van kinderen gecoördineerd vanuit de opvangorganisatie. Scholen verwezen echter vaak naar elkaar door. Het plaatsen van kinderen verliep hierdoor stroef, scholen werden onevenredig belast en kinderen konden vaak langere tijd niet naar school. De samenwerking tussen de opvangorganisatie en de stichting is ontstaan om dit knelpunt te verhelpen. Kinderen worden nu doorgaans binnen één week geplaatst op een school in de wijk.

Beschrijving samenwerking

Het stroomschema in Figuur 2 is een weergave van het proces van uitstroom uit de crisisopvang tot de inschrijving op een school. Leerplicht is niet betrokken in de samenwerking en daarom niet opgenomen in het stroomschema.

Figuur 2 Stroomschema van de werkwijze in de betreffende opvangorganisatie

Alle vrouwen in voorliggende praktijkbeschrijving komen vanuit de crisisopvang in de opvang. Het merendeel van de vrouwen in de crisisopvang heeft risicotaxatie 'code rood'. Als het een moeder met een (of meer) kind(eren) betreft, kunnen zowel de moeder als het kind niet naar buiten. Het kind krijgt in deze periode geen onderwijs. Het kind kan niet naar school, krijgt geen onderwijs op afstand of lesmateriaal aangeboden in de opvang.

Op het moment dat een moeder met een kind instroomt in de opvang, stuurt de crisisopvang een formulier naar de contactpersoon van de opvangorganisatie. Op dit formulier staan de naam van het kind, vorige school, een stukje over het kind en de handtekening van de moeder. Dit formulier is er vaak al voordat het gezin aankomt bij de opvang. De Sociaal Pedagogisch Werker (SPW'er) van de opvangorganisatie neemt het eerste initiatief in de samenwerking en verstuurt het formulier naar contactpersoon van de stichting. De SPW'er van de opvangorganisatie heeft zowel met de stichting als de moeder contact over het plaatsingsproces van het kind. De stichting vervult een coördinerende rol in de plaatsing van het kind op school. Zij benaderen aangesloten scholen voor een passende plek voor het kind. Er is sprake van een roulerend systeem: scholen worden om de beurt benaderd. Meerdere kinderen uit een gezin worden altijd op dezelfde school geplaatst (behalve bij speciaal onderwijs). Zodra bij een van de scholen een plek is gevonden wordt dit door de stichting aan de

opvangorganisatie teruggekoppeld. Wanneer plaatsing mogelijk is wordt, met toestemming van de moeder, informatie over het kind opgevraagd bij de oude school en wordt een intakegesprek georganiseerd op de nieuwe school.

i. Gezin

Gezinnen die binnenkomen in de opvang komen vanuit de crisisopvang. Vanwege veiligheid mag het hele gezin hier niet naar buiten. Tegelijkertijd willen moeders en kinderen hun leven weer op gaan bouwen. Het gezin wordt hierin opgevangen door de opvangorganisatie. Ze krijgen van de SPW'er toelichting op het proces van toeleiding naar school. Doordat de opvangorganisatie en de stichting het proces van toeleiding oppakken wordt de moeder ontzorgd en wordt het kind snel geplaatst. Belangrijkste doelstelling is de snelheid van plaatsing.

Zodra het kind is ingeschreven bij een school trekt de stichting zich terug. Vanaf dat moment verloopt het contact direct tussen de school en de moeder; zoals normaal gesproken ook het geval is. Het initiatief voor eventuele ondersteuning vanuit de vrouwenopvang in het contact met de school ligt bij de moeder. Dit kan op gespannen voet staan met het belang van het kind, bijvoorbeeld als moeders zelf niet in staat zijn hun hulpvraag te formuleren.

Er is voor moeder en kind altijd sprake van een vrije schoolkeuze. Dit houdt in dat de stichting een voorstel doet voor een school: de moeder kan dit voorstel altijd afwijzen. Indien de moeder zelf een school voor het kind wil zoeken dan is dat ook mogelijk. *"Het is één keer voorgekomen dat een moeder graag wilde dat haar kind naar school zou gaan in de binnenstad omdat de moeder zich daar ook wilde vestigen na uitstroom uit de opvang. Deze moeder heeft zelf een school voor haar kind in de binnenstad gezocht en daarin alle initiatief genomen."* Als moeders kiezen voor een school buiten de samenwerking dan gelden reguliere procedures van toelating in de regio (zorgwijzer en matchingsprocedure). De doorlooptijd is dan langer. Ouders worden hier door de opvangorganisatie op gewezen.

ii. Organisatie

De stichting is de verbindende factor en heeft een coördinerende rol in de samenwerking. Zij heeft één medewerker in dienst die verantwoordelijk is voor de coördinatie tussen de vrouwenopvang en de basisscholen in de wijk. In een jaar plaatst de stichting circa 20 kinderen. De investering voor de stichting is beperkt (circa één uur per week) maar de meerwaarde voor betrokkenen (moeder, opvang en school) is groot. De afstemming rondom een specifiek gezin vindt plaats tussen de SPW'er vanuit de opvangorganisatie en de medewerker van de stichting.

De leerkrachten op de school worden ondersteund door de IB'er vanuit de opvangorganisatie die bij het gezin betrokken is. Eventuele ondersteuning aan de leerling op school vanuit school (zoals de inzet van een breed schoolondersteuningsteam of het aanvragen van een onderwijszorgarrangement) verloopt voor kinderen van de opvangorganisatie hetzelfde als regulier. Deze vormen van ondersteuning zijn geen apart onderdeel van de samenwerking.

iii. **Systeem**

De gemeente en leerplicht zijn niet betrokken bij de samenwerking tussen de opvangorganisatie en de school maar kunnen op casusniveau wel betrokken zijn. De stichting vervult een coördinerende functie bij de plaatsing van het kind. Het proces wordt ondersteund door praktische formulieren en korte lijstjes: veel afstemming gebeurt per mail en/of telefonisch. De samenwerking is geformaliseerd met een samenwerkingsovereenkomst tussen de opvangorganisatie, de stichting en de vijf aangesloten basisscholen in de wijk. Het doel van deze overeenkomst is *“gezamenlijk de toeleiding van de kinderen naar de scholen zorgvuldig en verantwoord uitvoeren”*. In deze overeenkomst staan werkafspraken tussen de betrokken organisaties, zoals wie de contactpersonen zijn en waar de verantwoordelijkheden liggen. De coördinatie vanuit het stichting wordt gefinancierd vanuit de scholen.

In Figuur 3 staan de succesfactoren en verbeterpunten van deze praktijkbeschrijving uiteengezet, dikgedrukte succesfactoren of verbeterpunten hebben direct invloed op kind en/of moeder. De schuingedrukte organisaties achter de verbeterpunten zijn stakeholders die een rol kunnen hebben in de oplossing.

Succesfactoren

- **Kinderen vinden snel een plek op school in de wijk.**
- **Alle scholen in het netwerk liggen in een wijk met gemiddeld lagere SES waardoor scholen 'gewend' zijn om in te spelen op behoefte van leerlingen met aandachtspunten op meerdere levensgebieden.**
- 'Druk' op scholen is beter verdeeld: doordat kinderen evenredig worden verdeeld over de scholen die zijn aangesloten bij het samenwerkingsverband.
- Samenwerking is formeel vastgelegd.
- De taakverdeling tussen de betrokken partijen (opvangorganisatie, stichting en scholen) is helder.

Verbeterpunten (betrokkenen)

- **Geen onderwijs in periode 'code rood'.** (casusniveau: gemeente, leerplicht & opvang; landelijk: VWS, OCW, VNG, Ingrado)
- **Samenwerking is gericht op snelle plaatsing in de wijk. Dit is niet per sé de best passende plaats.** (opvang, SWV, onderwijsinstelling)
- **Geen afspraken met scholen buiten de wijk. Dan gelden reguliere aanmeldprocedures van gemeenten via Zorgwijzer met 2 vaste aanmeldmomenten per jaar. Langere doorlooptijd.** (opvang, SWV, leerplicht, gemeenten)
- Evaluatie van de samenwerking (op organisatie- en cliëntniveau). PDCA-cyclus volledig doorlopen: dit gebeurt nog niet. (opvang en onderwijsinstelling)

Kracht en tevens mogelijke valkuil (betrokkenen)

- **Het uitgangspunt na plaatsing op school: zo normaal mogelijk. Dit betekent in beginsel geen betrokkenheid meer van opvangorganisatie of de stichting na inschrijving van kind(eren) op school. Het initiatief voor ondersteuning van de moeder door de opvangorganisatie in het contact met school ligt bij de moeder. Dit kan op gespannen voet staan met het belang van het kind. Niet alle moeders kunnen regie (al) voldoende voeren.** (opvang en onderwijsinstelling)

Figuur 3 Succesfactoren en verbeterpunten van praktijkbeschrijving

3.2 Praktijkbeschrijving: ondersteuning vanuit opvang en op school

In deze paragraaf is een praktijkbeschrijving opgenomen waarin de opvang samenwerkt met een brede school², waarbij de ondersteuning plaatsvindt vanuit opvang en op school.

Achtergrondgegevens

De samenwerking tussen opvang en onderwijs is vormgegeven in een wijk met een ontwikkelopgave (krachtwijk) in een stedelijke omgeving in een middelgrote gemeente. De opvangorganisatie biedt naast vrouwenopvang ook beschermd wonen, noodopvang en jongerenopvang. De organisatie begeleidt mensen met complexe problematiek die dak-/thuisloos zijn of met relationeel geweld te maken hebben. Ook worden Nederlandse en buitenlandse slachtoffers van mensenhandel (en hun kinderen) begeleid.

De opvangorganisatie heeft 40 plaatsen beschikbaar voor vrouwenopvang, waarvan twee kamers met acht noodbedden. In 2017 verbleven de meeste gezinnen gemiddeld 2,5 maand in de opvang. In dat jaar verbleven 42 gezinnen in de opvang met 62 schoolgaande kinderen. Van deze kinderen waren 34 in de leeftijd van 0 tot 4 jaar, 22 in de leeftijd van 4 tot 12 jaar en 6 in de leeftijd van 13 tot 18 jaar. Zie ook Tabel 3.

Tabel 3 Aantal plaatsen, gezinnen en kinderen in de opvangorganisatie van deze praktijkbeschrijving in 2017

2017	Aantal
Totaal aantal plaatsen	40
Gemiddelde verblijfsduur (maanden)	2,5
Aantal gezinnen	42
Aantal kinderen	62

Het SWV bestaat sinds 2000. Onderwijs-, zorg- en welzijnsvoorzieningen werken integraal samen aan de verbetering van de ontwikkelingskansen van kinderen en hun ouders op school, in het gezin en in hun vrije tijd. Het samenwerkingsverband helpt om een wijk prettiger en veiliger te maken en tegelijkertijd krijgt de gemeenschap op een positieve manier invloed op de ontwikkeling van een kind³.

Kern en doel van samenwerking

In de samenwerking dragen opvangorganisatie en school samen zorg voor een warme overdracht en zachte landing van de nieuwe leerlingen in de klas. De opvangorganisatie neemt hierin het initiatief richting school. Het doel van de samenwerking is het snel plaatsen van de kinderen mét een persoonlijke aanpak en brede ondersteuning.

Aanleiding voor de samenwerking

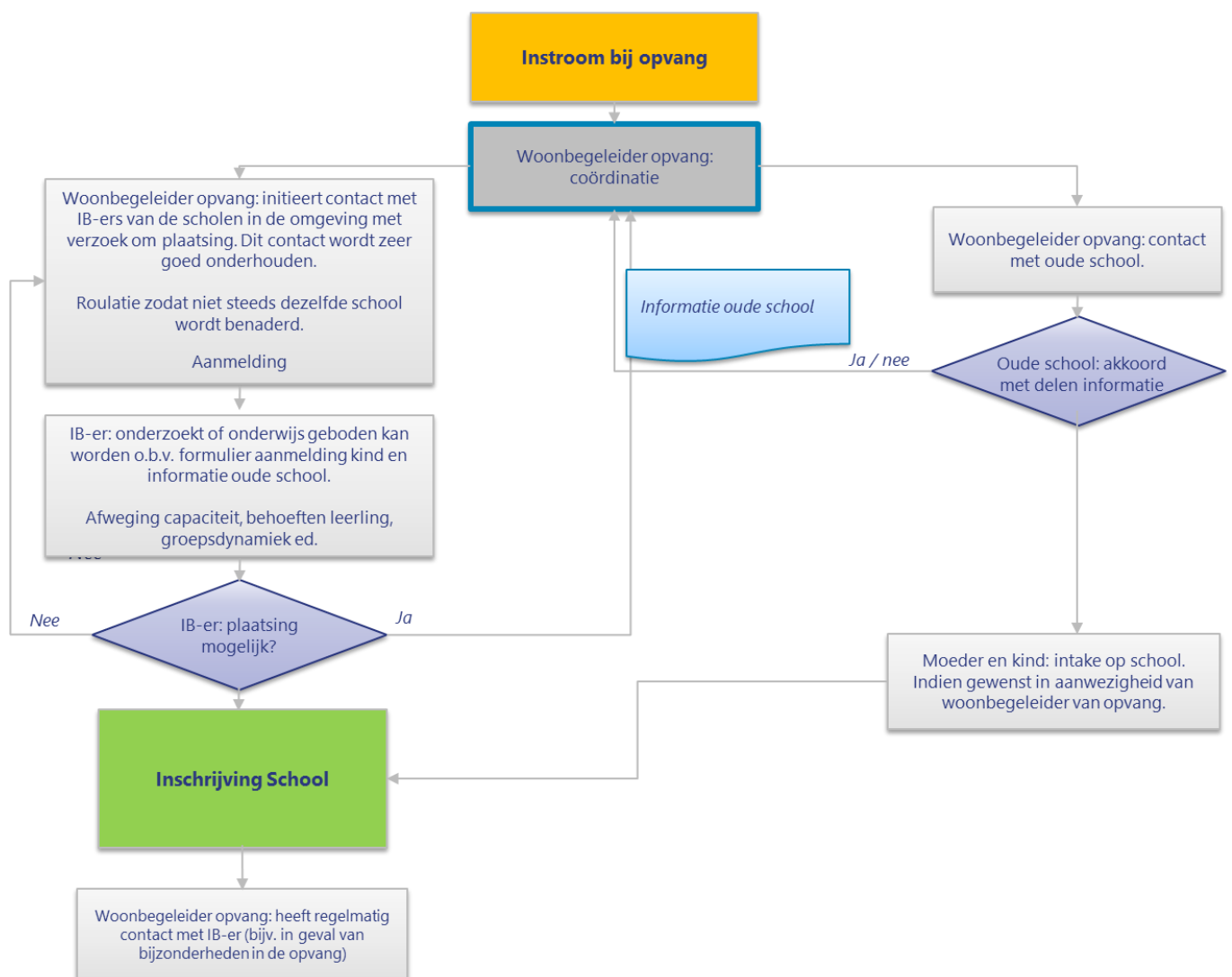
² Een brede school is een school die meer dan alleen onderwijs verzorgt. De school kiest voor een bredere maatschappelijke functie. Dat doet ze samen met andere partijen die zich bezighouden met opgroeiende kinderen. Zo kunnen ze de ontwikkelingskansen van kinderen vergroten en verrijken (bron: <https://www.loketgezondleven.nl/school/voorbeelden-en-ervaringen/ervaringen-met-samenwerken/samenwerken-met-brede-school/wat-is-een-brede-school>)

³ Het betreft een SWV tussen partijen die zich bezighouden met opgroeiende kinderen. Doel van het SWV is de ontwikkelingskansen van de kinderen te vergroten. Een ander doel kan zijn een doorlopende en op elkaar aansluitende opvang te bieden. Onderwijs is in elk geval participant. Kinderopvang, welzijn, peuterspeelzaal, sport, fysiotherapie, cultuur, bibliotheek en andere instellingen kunnen ook een onderdeel van het SWV zijn.

De aanleiding voor de samenwerking was de verhuizing van de opvangorganisatie naar een nieuwe en grotere locatie (1999-2000). De opvangorganisatie heeft toen contact gezocht met scholen in de buurt om samenwerking te bespreken en het plaatsen van kinderen in regulier onderwijs zo goed mogelijk te faciliteren. In het begin waren leerkrachten terughoudend om een kind 'met bagage' in de klas op te nemen. Dit gevoel werd versterkt omdat er vaak geen dossier van het kind van de oude school beschikbaar was. Leerkrachten hadden hierdoor geen beeld van de leerling die zij in de klas zouden krijgen. De basis voor de samenwerking bij plaatsing en de inzet van bijbehorende begeleiding is gericht op vertrouwen en korte en directe (communicatie)lijnen.

Beschrijving samenwerking

In Figuur 4 staat een stroomschema met een weergave van het proces van toeleiding van de kinderen in de opvang naar school en afstemming in begeleiding tussen opvang en school. Leerplicht is niet betrokken in de samenwerking en daarom niet opgenomen in het stroomschema.

Figuur 4 Stroomschema van de werkwijze in de betreffende opvangorganisatie

Als het kind met moeder bij de opvang binnenkomt, volgt een risicotaxatie. Zolang de veiligheidssituatie het niet toelaat, blijft het kind met moeder binnen. Het kind kan daarom niet naar

school. Er zijn geen onderwijsmogelijkheden in de opvang en leerplicht is niet betrokken bij de samenwerking.

De woonbegeleider vanuit de opvang vervult een centrale rol in het proces. Zodra de veiligheid het toelaat bespreekt de woonbegeleider van de opvangorganisatie met moeder het proces van plaatsing van het kind op school in de regio en initieert contact met het bestuur van school. De woonbegeleider van de opvang coördineert het proces. Voordat school overgaat tot inschrijving onderzoeken zij of zij het kind kunnen plaatsen. *“Als de kinderen van buiten de regio komen (elders uit het land) worden zij zoveel mogelijk geplaatst op eenzelfde school. Als deze school geen plek heeft helpt de IB'er of schooldirecteur met het zoeken van een geschikte plek”.*

Wanneer plaatsing mogelijk is wordt een intakegesprek georganiseerd om de onderwijs- en ontwikkelbehoefte van het kind in kaart te brengen. Met akkoord van de moeder neemt school contact op met de oude school. Zodra het kind op een school is geplaatst ligt de coördinatie bij school, waarbij het contact over het kind verloopt tussen school en moeder. Moeder kan hierin ondersteuning krijgen vanuit de opvangorganisatie. Zij geeft in beginsel zelf aan of zij hieraan behoefte heeft. De IB'er vanuit school kan hierin een signalerende functie hebben. Kinderen hebben een kinderbegeleider die meegaat tijdens begeleidingsgesprekken op school tussen moeder met de leerkracht of de IB'er. Over de samenwerking staan geen afspraken op papier en is dus niet geformaliseerd.

i. Gezin

Initiatieven om kinderen op de oude school te laten blijven worden vanuit de opvang gestimuleerd, gefaciliteerd en nagestreefd. Op de eigen school blijven geeft houvast aan het kind en het kind is erbij gebaat om zoveel mogelijk in de voor hem/haar vertrouwde omgeving te kunnen blijven.

De opvangorganisatie haalt een buitengewoon voorbeeld aan van een moeder die er alles aan deed om haar kinderen naar de oude school te laten blijven gaan, ondanks de veiligheidsrisico's.

De overweging van de moeder kwam vanuit de wens om uiteindelijk met het hele gezin terug te gaan naar woonplaats van herkomst. De opvangorganisatie vertelt: *“Het gezin kwam met ‘code rood’ binnen bij de opvangorganisatie. De partner van de moeder had een crimineel verleden. Wij hebben in deze casus afspraken gemaakt met moeder, Veilig Thuis en de politie. Met de moeder hebben wij afgesproken dat zij de kinderen met de auto om 8.00 uur in de ochtend naar school bracht; een rit van ongeveer 20 minuten. Als moeder niet uiterlijk om 8.45 uur terug was bij de opvangorganisatie en niet telefonisch bereikbaar was, zouden wij direct 112 bellen. De moeder heeft in de tijd dat zij in de opvang verbleef elke dag haar kinderen zelf naar school kunnen brengen. Inmiddels woont zij weer in de plaats van herkomst.”*

Wanneer een leerling geplaatst wordt op een nieuwe school is er meestal contact tussen de oude school en de nieuwe school over de begeleiding van het kind. Na het plaatsen op een nieuwe school komt de eerste schooldag in zicht. Een eerste dag op school is voor een kind enorm spannend. Het kind komt in een nieuwe omgeving met nieuwe gezichten. Vanuit school hebben de leerkrachten aandacht voor hoe het kind de eerste dag heeft ervaren. Ook is er aandacht voor de klas en hoe de andere leerlingen in de klas hun nieuwe klasgenoot ervaren. Er is contact tussen leerkracht en moeder waarbij de leerkracht ingaat op de zorgen van de moeder. Bijvoorbeeld als het kind zich alleen voelt of als er signalen zijn die er op kunnen wijzen dat het kind zich niet prettig voelt; het structureel niet

opeten van de lunch, aan de kant blijven staan bij sport en spel, niet mengen met andere kinderen op het schoolplein.

ii. Organisatie

De samenwerking tussen de opvangorganisatie en school verloopt niet via een vast format. Kinderen die vanuit de opvang naar school komen hebben vaak complexe vraagstukken, wat vraagt om maatwerk. De kracht van de samenwerking zijn de persoonlijke aanpak, vertrouwen en korte lijntjes tussen de woonbegeleider bij de vrouwenopvang en de directeur en de IB'er van de nieuwe school. De opvang heeft veel initiatief genomen om een cultuur van vertrouwen te creëren in de samenwerking. De woonbegeleider heeft hierin een sleutelrol. *"We vinden het belangrijk dat iedereen zich welkom voelt in de opvang. Omdat veiligheid in de vrouwenopvang altijd voorop staat hebben we een streng deurbelid: onaangekondigd bezoek mag niet binnen. Om vriendjes en/of vriendinnetjes van een kind goed te ontvangen hebben we hierover afspraken gemaakt zodat zij laagdrempelig toegang hebben. De woonbegeleider heeft de rol van een soort 'gastvrouw'. Zij informeert ook de ouders van deze kinderen, zodat deze kinderen in de opvang kunnen komen spelen. Daarnaast stimuleren en faciliteren we ook regelmatig huisbezoeken door leerkrachten."*

De werkwijze is pragmatisch ingestoken; in kort-cyclische telefonische afstemming delen betrokkenen signalen en observaties met elkaar. Leerkrachten op school worden ondersteund door de IB'er en hebben, als dat nodig is, direct contact met de woonbegeleider vanuit opvang. De onderlinge verantwoordelijkheden tussen de woonbegeleider en de IB'er worden goed afgestemd. De precieze afspraken verschillen per kind.

Na inschrijving op school vindt een overdrachtsgesprek plaats waarbij in ieder geval de moeder, de IB'er en de woonbegeleider vanuit de opvang aanwezig zijn. Het gezamenlijk doel is om de onderwijs- en ontwikkelbehoefte van het kind te inventariseren. Ook het kind zelf en (indien veilig) de vader zijn uitgenodigd. Er zijn ook gevallen dat de IB'er van de school van herkomst aanwezig is bij het overdrachtsgesprek.

Als voorbeeld wordt vanuit school een overdrachtsgesprek genoemd, waarbij de nieuwe school het niet eens was met de aanpak en visie die gehanteerd is op de school van herkomst. De nadruk in de aanpak bij de oude school lag op het inzetten van individuele begeleiding terwijl de visie van de nieuwe school is dat het kind namelijk zoveel mogelijk gewoon moet meedraaien in de klas. Er was sprake van een taalbarrière bij de moeder die tevens heel hoge verwachtingen van haar kinderen had. In het overdrachtsgesprek is afgesproken dat vanuit de opvangorganisatie een kinderbegeleider wordt ingezet, die afbouwend het kind en de moeder begeleidt en ondersteunt. Deze kinderbegeleider gaat mee naar school en geeft waar nodig toelichting aan de moeder. In de nazorg is vervolgens nog een ketenoverleg georganiseerd rondom het kind om te zorgen dat deze ook op haar nieuwe school onderwijs krijgt die aansluit bij de behoeften. *"Deze aanpak is tijdsintensief maar werkt wel."*

iii. Systeem

De gemeente is niet betrokken bij de samenwerking tussen de opvangorganisatie en de school maar kan op casusniveau wel betrokken zijn. Gemeenten mogen zelf bepalen hoe zij preventie, ondersteuning en eerstelijns hulp organiseren. De gemeente in deze praktijkbeschrijving werkt met een

sociaal wijkteam. Wanneer een sociaal wijkteam in beeld is, dan is gemeente regiehouder en coördinator.

De leerplichtambtenaar is niet structureel betrokken bij de samenwerking, maar wordt in bijzondere situaties door de opvangorganisatie ingezet om doorzettingsmacht te creëren. Bijvoorbeeld als ze kinderen niet geplaatst krijgen, meestal is hier sprake van in het midden van het schooljaar als de klassen vol zitten. In die gevallen schakelt de opvangorganisatie de leerplichtambtenaar of onderwijsinspectie in. De opvangorganisatie vertelt ter illustratie over een groot gezin waarvan de kinderen bijna drie maanden niet naar school konden: *“Na verschillende telefoontjes naar de gemeente en een gesprek met de leerplichtambtenaar zaten kinderen, moeder en de woonbegeleider vanuit de opvang een week later om tafel met school en nog een week later konden de kinderen starten op hun nieuwe school en in een nieuwe klas”*. Ook wordt de leerplichtambtenaar op de hoogte gebracht indien er sprake is van ‘code rood’. Dat betekent dat kinderen in deze periode niet naar school kunnen, als deze buiten de opvang plaatsvindt. Opvang meldt samen met moeder, als dat kan, kinderen af op school.

In Figuur 5 staan de succesfactoren en verbeterpunten van deze praktijkbeschrijving uiteengezet, dikgedrukte succesfactoren of verbeterpunten hebben direct invloed op kind en/of moeder. De schuingedrukte organisaties achter de verbeterpunten zijn stakeholders die een rol kunnen hebben in de oplossing.

Succesfactoren

- Bij totstandkoming van de samenwerking veel geïnvesteerd in zendingswerk (wat is VO, wat hebben kinderen in de VO nodig); jaarevaluaties, docenten uitgenodigd op de opvang.
- De opvanglocatie heeft een persoonlijke aanpak en voelt de verantwoordelijkheid voor het gehele proces.
- Kinderen hebben een kinderbegeleider vanuit de opvang die meegaat naar gesprekken op school.
- Woonbegeleider functioneert als 'gastvrouw'. Voorbeeld: open voor vriendjes, informeren van ouders van vriendjes De opvang kent een cultuur van 'denken in mogelijkheden' en 'pragmatische oplossingen'.
- Warme overdracht; vanuit opvang en zachte landing vanuit school.
- **Regie zoveel mogelijk bij de moeder.**
- **Visie van opvangorganisatie en lokale school: kinderen moeten zoveel mogelijk normaal in de groep begeleid worden en niet teveel individueel.**
- Korte en regelmatige lijnen tussen opvang en school. Vaak face-to-face tussen betrokkenen. Geen afspraken op papier.

Verbeterpunten (betrokkenen)

- **Geen onderwijs in periode dat de moeder (en kinderen) om veiligheidsredenen niet naar buiten kunnen ('code rood').** (casusniveau: gemeente, leerplichtambtenaar en opvang; landelijk: VWS, OCW, VNG, Ingrado)
- **'Wennen' op school voor de kinderen. Nu is overgang van langere tijd geen onderwijs naar van de ene op de andere dag volledig onderwijs groot.** (opvang en school)
- **Bij uitstroom buiten de regio is toeleiding naar nieuwe school beperkt tot advies.** (opvang, SWV, leerplichtambtenaar)
- Evaluatie van de samenwerking op organisatieniveau. (opvang en school)
- Wachtlijst voor jeugdhulp

Kracht en tevens mogelijke valkuil (betrokkenen)

- De school ligt in een krachtwijk. Er is veel ervaring met leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben op meerdere levensgebieden. Alle betrokkenen (directeur, IB-er, leerkracht, onderwijsassistent) zijn laagdrempelig toegankelijk voor de ouders. Dit is inherent aan de leerlingpopulatie van de school. Valkuil is de beeldvorming (bij moeder(s)): Op die school zitten allemaal 'probleemkinderen'. Geen enkele ouder wil dat zijn/haar kind wordt gezien als 'probleemkind'. (opvang en onderwijsinstelling)

Figuur 5 Succesfactoren en verbeterpunten van praktijkbeschrijving

3.3 Praktijkbeschrijving: onderwijs in de opvang

In deze paragraaf is een praktijkbeschrijving uitgewerkt waarin onderwijs gegeven wordt op de opvangorganisatie.

Achtergrondgegevens

De praktijkbeschrijving betreft een samenwerking waarbij onderwijs op de opvangorganisatie plaatsvindt. De opvangorganisatie is gelegen in een stedelijke omgeving en biedt alleen vrouwenopvang.

Tabel 4 Aantal kinderen in deze opvangorganisatie

Kinderen in de opvang	Aanwezig op 1 jan 2017	Instroom 2017	Totaal opvang 2017	Uitstroom 2017
Aantal kinderen	17	84	101	83

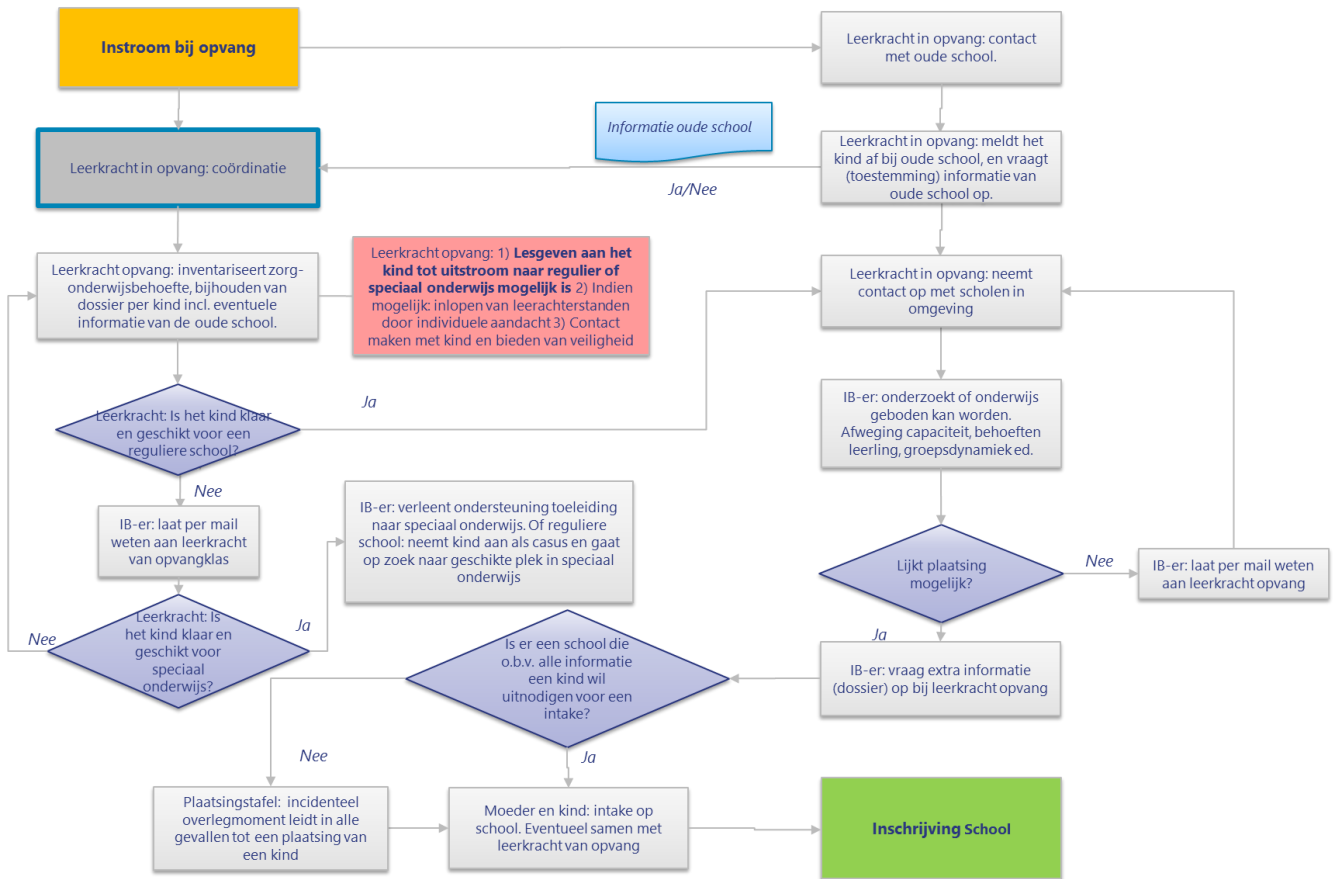
De onderwijsvoorziening in de opvangorganisatie (hierna te noemen opvangklas) is in 2010 opgericht. Gedurende het jaar krijgen 25-30 kinderen onderwijs in de opvangklas in de opvang. Er is een vaste leerkracht in de opvangklas. De meeste kinderen krijgen 6-8 weken les in de opvangklas. Daarna stromen ze uit naar een speciale of reguliere onderwijsvoorziening. De leerkracht is gedetacheerd vanuit het SWV passend primair onderwijs vanuit het schoolbestuur openbaar basisonderwijs. De gemeente subsidieert het SWV voor de helft van de kosten van het salaris van de leerkracht. De opvang voorziet in materieel (locatie, klas). Onder het SWV van de regio vallen 80 scholen en 29 besturen.

Kern en doel van samenwerking

Samenwerking tussen opvang en onderwijs, waarbij de opvangklas van de leerkracht gelokaliseerd is in de opvang. Als een moeder met één of meer kinderen in de opvang verblijft, biedt de opvangklas direct onderwijs aan. Hierdoor krijgen kinderen die in een crisissituatie verkeren direct structuur in hun dag. In de opvangklas wordt onder andere veiligheid, structuur en passende lesstof geboden. Er wordt een dossier van het kind gemaakt, om een zo warm mogelijke overdracht van het kind naar passend onderwijs buiten de opvang te realiseren.

Aanleiding voor de samenwerking

Vóór de samenwerking was het voor moeders met kinderen in de opvang erg moeilijk om de kinderen (in één keer goed) geplaatst te krijgen op scholen in de omgeving van de opvang. Gevolg is dat kinderen veelal langere periode niet naar school gingen. Dit is extra schrijnend omdat het veelal kinderen betreft met onderwijsachterstanden. Ook bij de school van herkomst was er door de gezinssituatie vaak al sprake van veel verzuim. In 2009 is er vanuit de opvang een verzoek bij de gemeente neergelegd om een opvangklas te starten binnen de opvang. Het SWV stelde: "er is nood en we zijn in nood gelegen". Het verzoek vanuit de opvangorganisatie is gehonoreerd en in 2010 is de opvangklas gestart.

Figuur 6 Stroomschema van de werkwijze in de betreffende opvangorganisatie

Beschrijving opvangklas en samenwerking

Bovenstaand stroomschema is een weergave van het proces van toeleiding van kinderen in de opvang naar school (zie Figuur 6). Leerplicht is niet betrokken in de samenwerking en daarom niet opgenomen in het stroomschema. De leerkracht van de opvangklas vervult een centrale rol in het proces. Wanneer een moeder opvang krijgt kan haar kind direct terecht in de opvangklas op de opvangorganisatie. De opvangklas heeft meerdere functies: leerkracht biedt veiligheid voor het kind, biedt onderwijs, brengt de onderwijsbehoefte in beeld, houdt een uitgebreid dossier bij over de onderwijsbehoefte, het gedrag en bijzonderheden van het kind en coördineert tevens het contact met de scholen. Ook onderhoudt deze contact met de hulpverleners van het kind in de opvangorganisatie, zoals met de orthopedagoog. De leerkracht geeft les aan de kinderen totdat uitstroom naar regulier of speciaal onderwijs mogelijk is. Indien het mogelijk is kunnen leerachterstanden ingelopen worden door de individuele aandacht.

Wanneer de leerkracht de inschatting maakt dat het kind klaar en geschikt is voor regulier onderwijs, wordt er een mail gestuurd naar de scholen in de omgeving. In dit verzoek tot plaatsing wordt de situatie van het kind kort toegelicht. De toelichting bestaat uit de observaties van de leerkracht over de periode van het kind in de opvangklas. Wanneer een school de inschatting maakt dat er waarschijnlijk plek is kan een uitgebreid dossier worden opgevraagd bij de leerkracht van de opvangklas zodat de school een weloverwogen besluit kan nemen. Een intake op de school, waar de leerkracht van de opvangklas eventueel mee naar toe gaat, leidt uiteindelijk tot inschrijving.

Indien er geen enkele school in de omgeving is die plek heeft wordt er een incidentele plaatsingstafel georganiseerd. Tijdens deze plaatsingstafel wordt het betreffende kind besproken door de directeuren van de scholen, IB'ers van de scholen, leerkracht van de opvangklas en de onderwijspecialist van het SWV. Dit overleg wordt alleen gepland als een kind niet geplaatst kan worden. Het kent geen structureel karakter en leidt in alle gevallen tot plaatsing van het kind.

Indien het kind in aanmerking komt voor speciaal onderwijs helpt de leerkracht met het zoeken van een plek. Het kan ook voorkomen dat een reguliere school het kind aanneemt als casus en op zoek gaat naar een geschikte plek in speciaal onderwijs. Voor plaatsing bij speciaal onderwijs is contact met het SWV.

i. Gezin

Veel kinderen die met hun moeder in de vrouwenopvang terecht komen zijn getraumatiseerd door de thuissituatie, getuige van huiselijk geweld en soms ook zelf slachtoffer. Door de thuissituatie is er vaak sprake van schoolverzuim wat kan resulteren in leerachterstanden. Vaak is er ook nog sprake van een onderliggende leer- en/of gedragsproblematiek. Dit maakt de situatie nog complexer.

Deze problematiek is vaak wel gesignaleerd op de school van herkomst maar er zijn niet altijd interventies uitgevoerd vanwege de gezinssituatie.

Doordat kinderen vanaf dag één onderwijs krijgen in de opvangklas kan de moeder de zorg voor en om haar kind loslaten en aan zichzelf werken. Kinderen die niet naar school gaan zijn continu bij hun moeder. Als de kinderen op school zitten zijn ze een aantal uur per dag niet bij de moeder en kan zij zich even focussen op haar herstel (met hulpverlening en begeleiding). Een moeder van de opvangorganisatie geeft aan dat zij door de opvangklas meer tijd en ruimte heeft om haar eigen problemen een plaats te geven. De zorg om haar kinderen kon zij er op dat moment niet bij hebben.

Moeders geven bij de leerkracht van de opvangorganisatie aan dat het onderwijs in de opvang bijdraagt aan het welzijn van hun kinderen. Een door de leerkracht vaak gehoorde stelling is *“als het goed gaat met mijn kind gaat het goed met mij”*.

ii. Organisatie

De leerkracht van de opvangklas is de verbindende factor in de samenwerking tussen de opvangorganisatie, de opvangklas en de school. De opvangklas fungeert als brug tussen het kind en de opvangorganisatie en tussen opvangorganisatie en school. De leerkracht onderhoudt een korte lijn met de hulpverleners. Op deze wijze is er zorgvuldige onderlinge afstemming. Doordat de opvangklas onderdeel is van de opvang worden leren en ontwikkelen van het kind integraal onderdeel van de hulpverlening van het kind. De opvangklas is een plek waar de kinderen eerst even bij kunnen komen, een veilige plek waar ze gehoord en gezien worden en waar de leerkracht in alle rust een band met ze kan opbouwen en met de leerstof aan de slag gaat voordat ze doorstromen naar school buiten de opvang. Deze ogenschijnlijke nevenfunctie is van enorm belang voor het kind, zowel voor de psychische gesteldheid van het kind als het leervermogen.

Een kind kan pas aan leren toekomen als de onderliggende behoeftes zoals veiligheid, sociaal contact en waardering in voldoende mate bevredigd zijn⁴.

Een praktijkvoorbeeld van een leerkracht over het reilen en zeilen in de opvangklas is het volgende. *“Een jongen van 13 uit groep 8 kwam erg boos binnen, hij was erg teleurgesteld in alles. Door zijn ouders zat hij nu hier en aan hem werd niets gevraagd. Het enige waar ik hem toe kon verleiden was voorlezen. Hij werd steeds relaxter en ging ook wat beter lezen. Tijdens het rekenen kwam zijn verhaal eruit. Hij was boos, hij had de hoofdrol in de eindmusical, die kon hij nu op zijn buik schrijven en hij kon zijn vriendinnetje niet meer zien, hij mocht haar zelfs niet bellen of mailen. Geen contact met zijn vrienden en niet kennismaken met de middelbare school, waar ze samen naar toe zouden gaan. Ik heb met hem afgesproken dat hij via mij contact kon leggen met zijn vriendinnetje en zijn klasgenoten en dat vond hij fantastisch! Hij ging meteen aan de slag. Na een week kreeg hij berichtjes terug. Zijn werkhouding veranderde en hij wilde graag aan de slag met de vakken die hij lastig vond”.*

Een ander praktijkvoorbeeld van een leerkracht uit de opvangklas gaat over een jongen die tijdens het rekenen ineens in tranen uitbarstte. *“Hij vertelde me zijn hele verhaal, haalde opgelucht adem en ging weer verder met rekenen”.* De jongen voelde zich veilig bij de leerkracht en wilde alleen even zijn verhaal kwijt, daarvoor is ruimte in de opvangklas en meer was op dat moment niet nodig.

De leerkracht is de verpersoonlijking van de samenwerking. Competenties die de leerkracht van de opvangklas moet hebben zijn: veel onderwijservaring, een helicopterview, duidelijk beeld van de leerlijnen en kennis van leer- en gedragsproblematiek.

De scholen in de omgeving verwelkomen kinderen van de opvang zodra duidelijk is dat de kinderen kunnen uitstromen naar regulier onderwijs. Er is geen roulatiesysteem onder de scholen. Scholen nemen kinderen vanuit de opvang aan op basis van beschikbaarheid. De belasting per school is niet gelijk verdeeld over de scholen en niet alle scholen staan ervoor open om kinderen uit de vrouwenopvang te plaatsen. Mogelijke oorzaken hiervoor zijn dat het vaak om kinderen gaat met complexe problemen en de school hiervoor geen extra financiering krijgt. Daarnaast tellen de schoolresultaten van de kinderen mee in de toets-scores van de school. Als school benadeel je jezelf dus op meerdere vlakken (belasting, financieel en kwaliteitstoetsing) als je kinderen uit opvangorganisaties aanneemt. Daarnaast is de impact op de scholen, bij tussentijdse in- en uitstroom van de kinderen uit de opvang, enorm. Als kinderen niet zorgvuldig geplaatst worden in een klas, kan een gehele klas ontwricht raken. Een praktijkvoorbeeld van de IB'er op school laat zien hoe zorgvuldig gekeken kan worden of een kind in een klas past. Zij omschreef een kleuter vanuit de opvang die heel fysiek aanwezig was. *“De groep waar de kleuter in geplaatst zou worden was heel rustig. De groep was klein. De leerkracht was nabij en de andere kinderen konden de kleuter negeren, dat was precies wat hij nodig had. In dit geval kon school voorzien in zijn onderwijsbehoefte zonder dat het ten koste zou gaan van de rest van de groep.”*

iii. Systeem

De gemeente en het SWV steunen het initiatief van de opvangklas en geven expliciet aan dat het hun verantwoordelijkheid is om deze voorziening te faciliteren. De leerkracht is gedetacheerd vanuit het SWV passend primair onderwijs vanuit het schoolbestuur openbaar basisonderwijs. De gemeente

⁴ Ref: Maslow, A.H. (1943). "A Theory of Human Motivation," Psychological Review 50(4): 370-396.

subsidieert het SWV voor de helft van de kosten van het salaris van de leerkracht. De leerkracht ontvangt salaris vanuit passend onderwijs (het SWV) die hiervoor een subsidie ontvangt vanuit de gemeente. De huisvestingskosten worden vanuit de Wmo 2015 gefinancierd door de opvangorganisatie.

Vanuit het SWV is er één contactpersoon voor de leerkracht. Deze contactpersoon wordt bijvoorbeeld door de leerkracht benaderd in geval van plaatsing naar speciaal basisonderwijs. Voor de leerkracht is dit prettig omdat er een vast contactpersoon is.

Het SWV onderzoekt de mogelijkheden om de opvangklas te formaliseren. In de verkenning naar formalisering lopen SWV, leerkracht en opvangorganisatie tegen knelpunten aan. Wetgeving om dit goed te regelen (onder andere de variawet en de symbioseregeling) bieden onvoldoende

“De gewijzigde Variawet per 1 augustus 2018 maakt het ook mogelijk om in het reguliere onderwijs af te wijken van de onderwijstijd voor leerlingen die door psychische of lichamelijke beperkingen (tijdelijk) niet naar school kunnen.

-Inspectie van het Onderwijs,
Ministerie van OCW-

mogelijkheden. De variawet is alleen van toepassing bij erkende psychische of lichamelijke beperkingen van het kind waardoor het kind mag afwijken van de onderwijstijd.

Symbiose kan alleen plaatsvinden tussen twee scholen. De opvangklas heeft geen BRIN-nummer en voldoet op een aantal punten niet aan de eisen die aan een onderwijsinstelling gesteld worden, waardoor het formeel geen onderwijsinstelling is. De aandachtspunten die expliciet door het SWV en de gemeente zijn aangemerkt zijn: het feit dat er geen

volledige schooltijden worden gehanteerd en zo niet voldaan wordt aan de urennorm en het feit dat er geen bewegingsonderwijs is. Aangezien de opvangklas formeel geen onderwijsinstelling is kan men het salaris van de leerkracht als onrechtmatige besteding van middelen interpreteren.

Er is één leerkracht in de opvangklas, bij ziekte van de leerkracht is er dus geen onderwijs.

De leerkracht is de verpersoonlijking van de samenwerking. Dit maakt de praktijkbeschrijving kwetsbaar. Er is een sterke afhankelijkheid van de kwaliteiten van een individu. Met het aanstaande pensioen van de leerkracht kan het voortbestaan van deze praktijkbeschrijving potentieel in gevaar komen. Een mogelijke start zou een adoptie zijn van deze praktijkbeschrijving door het Ministerie VWS en OCW.

In Figuur 7 staan de succesfactoren en verbeterpunten van deze praktijkbeschrijving uiteengezet, dikgedrukte succesfactoren of verbeterpunten hebben direct invloed op kind en/of moeder.

De schuingedrukte organisaties achter de verbeterpunten zijn stakeholders die een rol kunnen hebben in de oplossing.

“Symbiose: deel van het onderwijs volgen op een andere school. Leerlingen staan ingeschreven bij een school en volgen daar ook het onderwijs. Soms is het voor de leerling beter om een aantal lessen op een andere school te volgen. Dit heet symbiose.”

-Inspectie van het Onderwijs,
Ministerie van OCW-

Succesfactoren

- Er is altijd onderwijs, ook voor de kinderen die kort verblijven in de opvang
- De kinderen krijgen direct structuur in hun dag. Moeder wordt ontlast en kan werken aan herstel. Vanuit een veilige omgeving kunnen kinderen werken.
- De leerkracht sluit met het geboden onderwijs aan op het niveau van de kinderen.
- Door persoonlijke aandacht kunnen eventuele leerachterstanden mogelijk worden ingelopen.
- **Onderwijs en hulpverlening sluiten op elkaar aan.**
- De leerkracht zorgt dat er bij elk kind een uitgebreid dossier mee gaat naar de school, zo gaat de instroom gemakkelijker en is er een warme overdracht.
- Een belangrijke taak van de leerkracht is om, als kinderen voor langere tijd in de opvang verblijven of huisvesting krijgen in de stad, contact te zoeken met een school waar de kinderen kunnen instromen. Hierdoor wordt zoveel mogelijk continuïteit geboden in het onderwijsaanbod voor deze kwetsbare doelgroep. Ook onderhoudt zij contact met de scholen van herkomst.

Verbeterpunten (betrokkenen)

- **Kleuters hebben deels toegang tot de opvangklas. De kleuters worden met name opgevangen bij de kinderopvang van de opvang en krijgen zodoende deels onderwijs.** (SWV, gemeente en leerplicht)
- De plaatsing bij de scholen is niet evenredig verdeeld. (SWV en leerkracht opvangklas)
- Geen structurele evaluatie van de samenwerking (organisatie- en cliëntniveau). Samenwerking is eenmalig geëvalueerd. (SWV, scholen, opvang en leerkracht opvangklas)
- De samenwerking is niet geformaliseerd. De opvangklas heeft geen BRIN-nummer en is dus formeel geen school. Het salaris van de leerkracht kan men als onrechtmatige besteding van middelen interpreteren. Er is geen verantwoording en controle op onderwijsactiviteiten in het klasje. (casusniveau: Gemeente, toezichthouders vanuit gemeente en onderwijs, leerplicht, opvanglocatie, onderwijs en samenwerkingsverband; landelijk: VWS, OCW, VNG, Ingrado, Onderwijsinspectie)
- School krijgt geen extra financiële bijdrage wanneer het een kind van de opvanglocatie accepteert. (landelijk: FO, VWS en OCW)

Kracht en tevens mogelijke valkuil

- De leerkracht is de verpersoonlijking van de samenwerking. Dit maakt de praktijkbeschrijving kwetsbaar. Er is een sterke afhankelijkheid van de kwaliteiten van een individu. (SWV, opvang en leerkracht opvangklas)

Figuur 7 Succesfactoren en verbeterpunten van praktijkbeschrijving

4. Algemene bevindingen

In hoofdstuk 3 zijn drie praktijkbeschrijvingen uitgewerkt. In elke beschrijving zijn op het niveau van de beschrijving zowel succesfactoren als verbeterpunten benoemd. Dit hoofdstuk is een beschouwing van de casusoverstijgende bevindingen en aanbevelingen. Deze bevindingen zijn beschreven in vijf thema's met elk één of meerdere adviezen. De betrokken stakeholders per advies zijn cursief gedrukt.

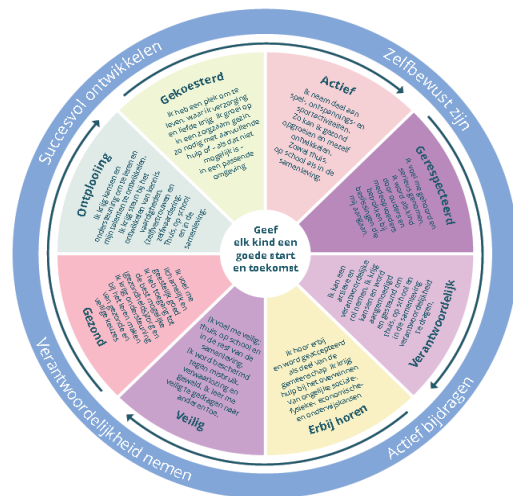
Bevinding 1 Leren en ontwikkelen van het kind moet integraal onderdeel zijn van professioneel handelen

De centrale vraag in de praktijkbeschrijvingen is deze: hoe krijgen kinderen de beste start in het leven, of zij nu met hun moeder in de opvang wonen of elders? Hoe zorgen we ervoor dat alle kinderen veilig, gezond, gelukkig en kansrijk opgroeien? Onderwijs is hierin een cruciaal onderdeel. Daarom is het, ook voor kinderen die niet naar school kunnen, noodzakelijk dat leren en ontwikkelen een integraal onderdeel is van het professioneel handelen richting het kind.

In twee van de drie beschreven praktijkbeschrijvingen zijn de scholen waar kinderen vanuit de opvang worden geplaatst gelegen in krachtwijken. Deze scholen geven zelf aan dat dit hun ontvankelijk maakt voor de problematiek van de kinderen in de opvang en dat het maakt dat zij hier goed op kunnen inspelen. Zij hebben van oudsher veel ervaring met kinderen die ondersteuning nodig hebben op meerdere levensgebieden.

Advies

- Het normenkader 'Kinderen in de opvang'⁵ en de Nederlandse Kansencirkel (zie Figuur 8)⁶ bieden handvatten voor het vormgeven van onderwijs voor kinderen in opvangorganisaties. *Opvangorganisaties* en *gemeenten* kunnen hun aanpak goed baseren op deze bronnen.
- In 2020 wordt het Normenkader 'Kinderen in de opvang' onderdeel van het Keurmerk Vrouwenopvang. Wij moedigen *alle gemeenten* en *vrouwenopvangorganisaties* aan om met het normenkader gaan werken.

Figuur 8 Kansencirkel gebaseerd op het Schotse GIRFEC-model (Getting it right for every child)

Bevinding 2 Kinderen hebben een eigenstandig risicoprofiel nodig

Kinderen in de opvang kunnen alleen naar school als hun moeder ze naar school kan brengen. In praktijk levert dit problemen op omdat moeders in de opvang hier niet altijd toe in staat zijn. In de periode dat er sprake is van 'Code rood' mogen moeders de opvang niet verlaten, ook niet om hun kinderen naar school te brengen. Daarom kunnen kinderen in deze periode niet naar school. In geval van 'Code oranje'

⁵ Eindrapport Q-Consult Zorg Ontwikkeling Normenkader 'Kinderen in de opvang', 14 juni 2019.

⁶ Nederlandse vertaling van het Schotse GIRFEC-model "Getting it right for every child", zie ook:

<https://www.nji.nl/Kennis/Dossier/Verbinding-onderwijs-en-jeugdhulp/GIRFEC-Getting-it-right-for-every-child>

gelden veiligheidsmaatregelen. Een maatregel kan zijn dat moeder alleen onder begeleiding naar buiten kan. In praktijk is er vanuit de opvang niet voldoende capaciteit om moeders te begeleiden. Moeders zijn dan aangewezen op medecliënten of vrijwilligers om de kinderen naar school te kunnen brengen. Inzet van medecliënten stuit op weerstand bij moeders omdat zij hun kinderen niet graag blootstellen aan de problematiek van de mede-cliënten. In praktijk komt het voor dat kinderen ook in deze periode niet naar school gaan omdat er niemand is om deze kinderen naar school te brengen.

Bij kinderen vindt wel een kindcheck plaats, maar zij hebben geen eigenstandig risicoprofiel. Het risicoprofiel voor de moeder geldt in praktijk voor alle leden van het gezin terwijl dit in theorie niet het geval hoeft te zijn. Er zijn situaties denkbaar dat de moeder ernstig gevaar loopt maar dat kinderen wel naar school zouden kunnen zonder moeder in gevaar te brengen of zelf gevaar te lopen.

Advies

- *Federatie Opvang* kan met een selectie van *opvangorganisaties* verkennen of het mogelijk en wenselijk is om kinderen in de opvang een eigenstandig risicoprofiel te geven. Federatie Opvang kan hierin optrekken met *Ingrado*⁷. Hierdoor kunnen mogelijk meer kinderen naar school.
- *Opvangorganisaties* kunnen onderzoeken of zij, wanneer er niemand in staat is het kind naar school te brengen, meer medewerkers of vrijwilligers kunnen inzetten om kinderen naar school te brengen. Denk hierbij ook aan de methode AWARE, waardoor vrouwen toch hun kinderen kunnen brengen, maar ook hulp direct bij de hand hebben⁸.

Bevinding 3 Onderwijs op locatie moet mogelijk zijn

Het is in het belang van de ontwikkeling van het kind dat zij, ook als zij wegens veiligheidsredenen niet naar school kunnen, wel aan hun ontwikkeling kunnen werken en een dagstructuur ervaren. Dit kan in zeer minimale vorm door het beschikbaar maken van onderwijsmateriaal in de opvang of in de meest verstrekkende vorm door integreren van 'school in de opvang' zoals in de laatste praktijkbeschrijving.

Advies

- *Leerplichtambtenaren* en *scholen* kunnen afspreken dat zij lesmateriaal beschikbaar stellen voor kinderen in de opvang. Vanuit de *opvangorganisaties* kan invulling gegeven worden aan een zinvolle dagbesteding, ook voor kinderen in de opvang.
- *Opvangorganisaties* en *scholen* kunnen samen verkennen welke rol technologie kan hebben bij de ondersteuning van onderwijs op afstand voor kinderen in de opvang. *Het ministerie van VWS* en *het ministerie van OCW* kunnen dergelijke innovaties ondersteunen.
- De *Ministeries van VWS en OCW* kunnen de derde praktijkbeschrijving: 'Onderwijs in de opvang' adopteren en verkennen of deze opzet formeel mogelijk gemaakt kan worden.

Bevinding 4 Betrokkenheid van gemeenten bij de samenwerking tussen opvang en school is gewenst

⁷ Ingrado is een landelijke branchepartij voor leerplicht en voortijdige schoolverlating. Zie ook: <https://www.ingrado.nl/>

⁸ Soms kan AWARE worden ingezet. De methode AWARE biedt bij stalking via een elektronisch alarmsysteem veiligheid aan slachtoffers. Daarnaast brengt het de hulpverlening, gericht op empowerment, op gang. Als het slachtoffer bedreigd of lastiggevallen wordt, kan deze met één druk op de knop een melding doen. Vervolgens worden verschillende instanties ingeschakeld, waaronder de politie, justitie, reclassering en hulpverlening (Movisie).

De gemeenten hebben niet in alle praktijkbeschrijvingen een rol in de samenwerking tussen school en opvang. Dit is zowel een kracht als een valkuil. Het is krachtig dat scholen, SWV's en opvangorganisaties elkaar vinden en samenwerkingsafspraken maken zonder dat hiervoor tussenkomst van gemeenten nodig is. Maar, vanuit de verantwoordelijkheid die de gemeenten hebben, zou betrokkenheid juist wel gewenst zijn. De gemeente is immers verantwoordelijk voor de Jeugdwet, de Wet maatschappelijke ondersteuning, de naleving van de Leerplichtwet en de afstemming met SWV's op thema's rondom jeugdhulp en passend onderwijs.

De gemeenten zijn verplicht om een beleidsplan jeugd op te stellen en dit, voor zover het de samenwerking met het onderwijs betreft, af te stemmen met de SWV's. De SWV's zijn verantwoordelijk voor het opstellen van een ondersteuningsplan waarin staat wat de scholen in de regio aan alle kinderen moeten kunnen bieden (basisondersteuning). Omdat de mogelijkheden voor ondersteuning per regio verschillen, verschillen ook de mogelijke arrangementen per SWV. Dat kan bijvoorbeeld de inzet zijn van een orthopedagoog die een groep kinderen op school structureel begeleidt. Dit kan geleverd worden in passend onderwijs of in speciaal basisonderwijs. Het SWV heeft een coördinerende rol in de toeleiding naar (speciaal) onderwijs.

In alle drie de praktijkbeschrijvingen is de coördinatiefunctie tussen school en opvang duidelijk belegd. De wijze waarop de coördinatiefunctie is vormgegeven verschilt per casus. In twee van de drie praktijkbeschrijvingen is het SWV betrokken bij de plaatsing van het kind. Niet in alle beschrijvingen is het SWV betrokken bij het onderzoek binnen de opvang naar de behoeften van het kind, ondanks de verantwoordelijkheid van het SWV voor ondersteuning buiten het onderwijs.

De opvangorganisaties geven aan dat er bij leerplichtambtenaren sprake is van 'handelingsverlegenheid' in geval van kinderen uit de vrouwenopvang. De ervaring van scholen en opvang is dat als bekend wordt dat kinderen in de vrouwenopvang verblijven, leerplichtambtenaren al snel een stap terug doen.

De basis voor de rol van gemeenten bij passend onderwijs is gelegen in het ondersteuningsplan van het SWV. Daar worden de afspraken gemaakt over wat de scholen aan onderwijszorg leveren en wat de gemeente levert in het kader van het preventieve jeugdbeleid (en in de toekomst het gehele jeugdbeleid). Op casusniveau blijkt uit de verbeterpunten bij de praktijkbeschrijvingen dat gemeenten, SWV en leerplicht beperkt betrokken zijn bij de praktijkbeschrijvingen. Echter, zij hebben wel een grote rol bij het oplossen van de verbeterpunten.

Advies

- Op uitvoerend niveau moet een onderwijs-zorgaanbod voor een zorgleerling samen met *gemeente (en jeugdzorgaanbieders)* afgestemd worden. Dit geldt vanzelfsprekend alleen als de problematiek de onderwijszorg te boven gaat. Idealiter betekent dit dat onderwijs en gemeenten samen en in samenhang passend onderwijs en passende opvoed- en opgroeiondersteuning bieden voor het kind, het gezin en de docenten in de klas.

In de eerste plaats ter versterking van de directe omgeving van een kind (het gezin, de klas) om te voorkomen dat kinderen extra zorg nodig hebben. Maar ook om, bij situaties van zwaardere problematiek, samen op te trekken bij de ondersteuning van het kind en zijn omgeving.⁹

- Opvangorganisaties en scholen geven aan dat *leerplichtambtenaren* kinderen in de opvang moet benaderen als reguliere kinderen. Betrokkenheid van leerplicht kan processen versnellen. *Ingrado* kan de afdelingen leerplicht van de gemeenten hierin ondersteunen. *Het ministerie van OCW* kan het onderwerp bespreekbaar maken bij *Ingrado*.
- Omdat de wijze waarop de ondersteuning georganiseerd wordt lokaal verschilt, is het advies aan *opvangorganisaties en scholen* om bij het onderzoek en de plaatsing van het kind op een school het *SWV* en ook *jeugdhulp* te betrekken.
- Het helder beleggen van de onderlinge taken en verantwoordelijkheden wordt gezien als een succesfactor voor samenwerking tussen scholen en opvang.

Bevinding 5 Evaluatie van de samenwerking heeft meer aandacht

Evaluatie van de samenwerking is in geen van de praktijkbeschrijvingen standaard onderdeel van de aanpak. Ook op cliëntniveau wordt niet structureel geëvalueerd. Dit is opvallend. Mogelijke verklaring hiervoor is dat de opvang vanuit historie naar binnen gericht is geweest (vanuit het oogpunt van veiligheid, verbergen en beschermen). De laatste decennia is de blik meer naar buiten gericht.

Evaluatie is echter wel de basis voor leren en ontwikkelen: het bevordert verbetering. Evaluatie geeft inzicht in hoeverre de samenwerking en aangeboden hulp en scholing aansluiten bij de behoefte van de kinderen in de opvang (zoals beschreven in Hoofdstuk 2).

Advies

- *Opvangorganisaties, scholen en betrokken stakeholders* zouden de samenwerking minimaal eens per jaar structureel kunnen evalueren. Dit kan op verschillende niveaus, bijvoorbeeld: 1) moeder & kind 2) organisatie en 3) systeemniveau (wet- en regelgeving).
- Het is raadzaam hierin ook *ervaringsdeskundigen* (moeders én vaders én kinderen) te betrekken.

⁹ <https://vng.nl/onderwerpenindex/onderwijs/passend-onderwijs/wat-is-de-rol-van-de-gemeente-bij-passend-onderwijs>

5. Bijlage

5.1 Interviewvragen

Domein/ niveau	Interviewvragen
Gezin/micro Kind en ouder	<ul style="list-style-type: none"> - Wat vinden ouders belangrijk rondom het naar school gaan van het kind? - Waar heeft kind/ouder behoefte aan in het naar school gaan van het kind? - Hoeveel ruimte voor inspraak/uiting behoefte krijgen ouders/kind in onderwijs-zorgarrangement? - Hoe is de ervaring van kind en ouder onderwijs? - Wat waren de voornaamste knelpunten?
Organisatie/meso Opvang, onderwijs	<ul style="list-style-type: none"> - Wat zijn de belangrijkste doelstellingen van het onderwijs-zorgarrangement? - Wat zijn de belangrijkste randvoorwaarden van het onderwijs-zorgarrangement? - Hoe ziet het onderwijs-zorgarrangement eruit? Is er een planmatige aanpak voor het onderwijs-zorgarrangement? Zo ja, hoe ziet dit proces eruit? - Hoe wordt invulling gegeven aan het principe één kind, één gezin, één plan? - Hoe wordt bepaald welke kinderen baat hebben bij een onderwijs-zorgarrangement? - Hoe wordt de context van het kind meegenomen in onderwijs-zorgarrangement? - Hoe wordt het kind ondersteund? <ul style="list-style-type: none"> - Didactisch - Sociaal-emotioneel - Communicatief - Fysiek-medisch - Thuis en in bredere context (financieel) - Hoe ziet het team rondom kind eruit? Wie draagt zorg voor de ondersteuning? - Wie is het primaire aanspreekpunt voor ouders/kind, opvangorganisatie/school? - Welke SWV's zijn er? (wie zijn de ketenpartners) - Wie is verantwoordelijk voor de aansturing/coördinatie? - Wat is de rol van gemeente/opvangorganisatie/school/leerplichtambtenaar/ ouder? - Welke afspraken tussen betrokkenen over ondersteuning zijn gemaakt? Staan deze afspraken ergens vastgelegd? Zo ja, inzien? - Hoe wordt de samenwerking en afstemming tussen de betrokkenen geborgd? Hoe vindt afstemming plaats? Formeel/informeel? - Wat is de ervaring met de samenwerking tussen verschillende betrokkenen? - Hoe worden dossiers gedeeld? - Hoe wordt de samenwerking tussen school en opvang geëvalueerd? - Wat zijn knelpunten die nog resten? Hoe zouden deze beslecht kunnen worden? Wie heeft daarin welke rol?
Systeem/macro SWV, gemeente	<ul style="list-style-type: none"> - Welke wet- en regelgeving is van toepassing? - Wat zijn de kaders? - Hoe wordt het onderwijs-zorgarrangement bekostigd? - Wie heeft het overzicht/verantwoordelijkheid? - Hoe wordt de samenwerking met o.a. de gemeente en het SWV geëvalueerd? - Wat zijn knelpunten die nog resten? Hoe zouden deze beslecht kunnen worden? Wie heeft daarin welke rol?